

Maahanmuuttajien alueellinen keskittyminen ja etnis-kulttuurinen tulkinta – tarkastelussa somalit ja venäläiset*

Hanna Dhalmann

Artikkelissa tarkastellaan hypoteesia maahanmuuttajien alueellisen keskittymisen omaehtoisuudesta kahden maahanmuuttajaryhmän, somalien ja venäläisten kohdalla. Tutkimus perustuu pääkaupunkiseudulla asuvien somali- ja venäläistaustaisten maahanmuuttajien ja erilaisten viranomaistahojen teemahaastatteluihin.

Tutkimuksen mukaan oman etnisen ryhmän läheisyys on tärkeää suomensomaleille osana heidän yhteisöllisen elämäntapansa ylläpitämistä sekä selviytymiskeinona heidän kokemaansa turvattomuutta ja syrjintää vastaan. Venäläisten kohdalla oman etnisen yhteisön läheisyys näyttäytyy varsin merkityksellisenä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita oman yhteisön tai etnisen taustan merkityksellömyyttä. Paremminkin kyse on somaleihin verrattuna erilaisesta rasismin uhan kokemisesta ja suhtautumisesta naapuruston sosiaalisiin verkostoihin.

Tulosten perusteella oman ryhmän lähellä asumisen merkitys muuttuu maassa vietetyn ajan myötä, ja vaihtelee ryhmän sisällä riippuen henkilön elämäntilanteesta. Maahanmuuttajien asumistoiveita ja -valintoja ei tule täten nähdä muuttumattomina tai pelkästään heidän kulttuuriseen taustaansa palautuvina. Toiveet ja asumistavoitteet muokkautuvat jatkuvasti vuorovaikutuksessa maahanmuuttajia ympäröivän todellisuuden kanssa. Laajempi yhteiskunnallinen konteksti suhteessa maahanmuuttajien aikaisempiin

* Artikkelin perustuu kirjoittajan väitöskirjalle: Dhalmann, Hanna (2011). Yhden uhka, toisen toive? – Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregatiokohityksen valossa. Department of Geosciences and Geography A10. Kaupunkimaantieteen väitöskirja.

Kirjoittaja Hanna Dhalmann on FT, tutkijatohtori, Geotieteiden ja maantieteen laitos, Helsingin yliopistosta.

kokemuksiinsa nouseekin keskeiseksi tulkittaessa heidän asumisvalintojaan.

Avainsanat: etninen segregatio, asumistoiveet, maahanmuuttajat, somalit, venäläiset, pääkaupunkiseutu.

Keywords: Ethnic segregation, residential preferences, immigrants, Somalis, Russians, Helsinki Metropolitan Area.

Keskustelu maahanmuuttajien alueellisesta keskittymisestä meillä ja muualla

Maahanmuuton myötä etnisten vähemmistöjen alueellinen sijoittuminen ja integraatio ovat nousseet niin poliittisen kuin tutkimuksellisenkin mielenkiinnon kohteiksi eri puolilla Eurooppaa. Artikkelissani käsitelen etnistä segregatiota eli eri etnisten ryhmien epätasaista alueellista sijoittumista Suomessa kahden maahanmuuttajaryhmän, somalien ja venäläisten näkökulmasta. Tutkimusta varten olen haastatellut 24 Somaliasta ja 26 Venäjältä Suomeen tullutta, pääkaupunkiseudulla asuvaa maahanmuuttajaa. Sen lisäksi haastateltiin 18 muun muassa maahanmuuttajien asumisasioiden parissa Helsingissä tai Vantaalla toimivaa asuntoviranomaista, sosiaalityöntekijää ja kolmannen sektorin toimijaa (aineistosta tarkemmin: ks. Dhalmann 2011, 50–56).

Sosiaalista ja etnistä segregoitumista pidetään yleisesti epätoivottavana kehityksenä, joka vaatii poliittista interventiota (Friedrichs ym. 2003; Phillips 2010). Hallitsemattomana kehityksen on pelätty synnyttävän yhdysvaltalaisen esimerkkien mukaisia ghettoja, joita leimaavat sukupolvelta toiselle periytyvä köyhyys, kehnot asuinolot ja rikollisuus. Sosiaalisen segregatian on nähty vaikuttavan kielteisesti yksilön yhteiskunnallisiin mahdollisuuksiin ja elämäs-

sä menestymiseen (Wilson 1987; Massey & Denton 1993; Wacquant 1993). Maahanmuuttajataustaisten kohdalla alueellista keskittymistä on pidetty haitallisena myös sosiokulttuuriselle integraatiolle eli vastaanottomaan kielen, tapojen ja normien oppimiselle (Musterd & Ostendorf 2007; Blokland & van Eijk 2010). Heikon integraation on pelätty johtavan konfliktteihin väestöryhmien välillä.

Pelko segregaaation negatiivisista seurauksista on johtanut toimiin sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa asuinalueiden asukaskannan etniseksi ja sosiaalisesti sekoittamiseksi (Galster 2002; Musterd & De Vos 2007; Bolt 2009). Myös Suomessa etnistä sekoittamista on perusteltu keskittymisen kielteisillä vaikutuksilla maahanmuuttajien integraatioon ja eri väestöryhmien väliseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen (Musterd & Andersson 2005, 764; Phillips 2010; Dhalmann & Vilka 2010).

Eurooppalaisen tutkimuksen valossa segregaaation seuraukset eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Useat tutkijat ovat kyseenalaistaneet segregaaation ja integraation välisen yhteyden etenkin maissa, joissa segregatioaste on alhainen ja hyvinvointivaltion tukiverkot vahvoja (Musterd 2003; Drever 2004; Musterd & Ostendorf 2007). Lisäksi alueelliseen keskittymiseen on liitetty maahanmuuttajien integraatiota tukevia puolia, kuten sosiaalisten kontaktien ja yhteisön avun saavutettavuus.

Tulkinnat segregaaation merkityksestä liittyvät näkemyksiin segregaaation syntymekanismeista. Karkeasti ottaen maahanmuuttajakeskittymien on nähty syntyvän joko rakenteellisista syistä tai maahanmuuttajien omien valintojen seurauksena. Tarkemmin etnistä segregatiota on selitetty eroilla kantaväestön ja maahanmuuttajien asuntomarkkina-asemassa ja -käyttäytymisessä. Eroihin johtavat tekijät voidaan jakaa viiteen, osittain päällekkäiseen kategoriaan: taloudellisiin ja tiedollisiin resursseihin, syrjintään sekä demografisiin ja etnis-kulttuurisiin tekijöihin (ks. Sarré ym. 1989; Andersson 1998; Özüekren & van Kempen 2003).

Taloudellisia resursseja on pidetty erittäin merkittävänä segregatiota ja maahanmuuttajien asuinoloja määrittävinä tekijöinä (Özüekren & van Kempen 2003). Maahanmuuttajat ovat kantaväestöä useammin työttöminä tai matalapalkkaisissa ja määräaikaisissa töissä (ks. Forsander & Ekholm 2001; Heikkilä 2005). Heikkojen taloudellisten resurssien vuoksi

he joutuvat kantaväestöä useammin tyytymään halvimpaan ja vähiten houkuttelevampaan asuntokantaan, joka on yleensä sijoittunut epätasaisesti kaupungin eri osiin.

Myös tiedolliset resurssit, kuten heikko kielitaito ja puutteelliset tiedot eri asumisvaihtoehdoista vähentävät maahanmuuttajien kykyä saavuttaa toivottua asumista (Özüekren & van Kempen 2003; 167). Maahanmuuttajataustaisten valinnanmahdollisuuksia saattaa lisäksi heikentää heidän asunnonetsinnässä kohtaamansa syrjintä, joka yhdessä heikkojen tiedollisten resurssien kanssa lisää riippuvuutta oman etnisen ryhmän avusta asunnonhaussa (ks. Sørholt 2001, 350–351; Murdie 2003; Özüekren & Ergoz-Kaharan 2010). Tämä osaltaan ohjaa maahanmuuttajia samaan asuntokantaan ja samoille alueille muiden samaan ryhmään kuuluvien kanssa.

Maahanmuuttajien asumisen piirissä kohtaama syrjintä voi olla joko institutionaalista tai yksityisten henkilöiden harjoittamaa rasistista häirintää ja pois-sulkemista. Institutionaalista syrjintää voi esiintyä esimerkiksi sosiaalisten vuokra-asuntojen jaossa. Viranomaiset voivat jakaa resursseja omien arvojensa, näkemystensä ja tavoitteidensa mukaisesti, vaikka toimivatkin heille asetettujen sääntöjen ja toimintatapojen puitteissa (ks. Pahl 1970; Tomlins 1997). Näin mahdolliset stereotyyppiset oletukset ja rasistiset asenteet voivat vaikuttaa maahanmuuttajien sijoittumiseen.

Institutionaalisen syrjinnän lisäksi maahanmuuttajataustaisten valinnanmahdollisuuksia asuntomarkkinoilla saattavat kaventaa yksityisten vuokranantajien, asunnonvälittäjien ja asuntolainoja myöntävien pankkien syrjivät käytännöt sekä naapuruston rasismi. Tutkimusten mukaan jo rasismien ja syrjityksi tulemisen pelko voi sitoa maahanmuuttajataustaisia maahanmuuttajakeskittymiin ja rajoittaa heidän alueellista liikkuvuuttaan sosiaalisesta noususta huolimatta (Sarré ym. 1989; Phillips 2006, van der Laan Bouma-Doff 2007a). Esimerkiksi tiettyjä asuinalueita vältellään niiden rasistisen maineen vuoksi (Bowes ym. 2002).

Lisäksi maahanmuuttajataustaisten ikä- ja perherakenne voivat poiketa kantaväestöstä. Maahanmuuttajaväestö on usein kantaväestöön verrattuna nuorta (ks. Andersson 1998, 400–402; Helsingin kaupungin...2009, 18–19), mikä heijastuu heidän asuntomarkkina-asemaansa ja alueelliseen sijoittumiseensa. Myös erilaiset valinnat työ- ja perhe-elämässä sävyttävät maahanmuuttajien asumisstrategioita ja -mahdol-

lisuuksia. Esimerkiksi joissakin kulttuureissa yleinen kotiäitiys ja suuri perhekoko vähentävät kotitalouksien asumiseen käytettävissä olevia varoja. Myös itsenäinen asumisura voidaan aloittaa myöhäisemmässä vaiheessa. (ks. esim. Bolt & van Kempen 2002.)

Segregaation syiden etnis-kulttuurisissa tulkinnoissa etnisten ryhmien välisiä eroja alueellisessa sijoittumisessa selitetään ensisijaisesti ryhmien välisillä kulttuurieroilla. Maahanmuuttajataustaiset haluavat asua lähellä muita samaan etniseen ryhmään kuuluvia, ja alueellinen keskittyminen on täten vapaaehtoista (ns. *self-segregation* -teesi: ks. Phillips 2006; van der Laan Bouma-Doff 2007a; Finney & Simpson 2009). Etniset keskittymät tarjoavat maahanmuuttajille sosiaalisia kontakteja ja erityispalveluja sekä helpottavat eri tavoin oman kielen, kulttuurin ja elämäntavan säilyttämistä. Näin ne myös vähentävät uuteen maahan sopeutumisesta aiheutuvaa henkistä kuormitusta. (Dahya 1974; Peach 1996; Miyares 1997; Özüekren & Ergoz-Kaharan 2010, 366; Murdie & Ghosh 2010.)

Elämäntavalla ja sen säilyttämisellä näytetään usein tässä yhteydessä viitattavan muutokseen, joka kohtaa perinteisistä maaseutumaisista yhteisöistä uuteen yhteiskuntaan ja urbaaniin ympäristöön asettuvia maahanmuuttajia (ks. Park 1928; Firey 1945; Phillips 1981; Brown 1981; Peach 1996). Kaupungistumisen ja modernisaation on nähty muuttavan perinteisten yhteisöjen rakenteita. Paikallisyhteisön merkitys vähenee, ja sukulaissuhteisiin perustuvat siteet heikenevät. Lisäksi kaupungistuminen johtaa perheeseen pienenemiseen sekä siirtymiseen laajasta perhekäsityksestä ja usean sukupolven yhdessä asumisesta kohti ydinperhemallia. (Wirth 1938; Tönniesin 1955; Kasarda & Janowitz 1974; Kultalahti 1990: 120–122)

Maaseutumaisesta ympäristöstä ja yhteisöllisestä kulttuurista tulevien maahanmuuttajien keskittyminen voidaan siis nähdä pyrkimyksenä ylläpitää tiiviiseen kanssakäymiseen ja monimutkaisiin sukulais- ja ystävyysverkostoihin perustuvaa elämäntapaa ja uusintaa sen muotoja vastaanottomaan urbaanissa ympäristössä (ks. Firey 1945; Phillips 1981). Asumisvalintojen tarkastelu yksilön valintoina voidaan jopa joidenkin yhteisöllisistä kulttuureista tulevien maahanmuuttajaryhmien kohdalla kyseenalaistaa: ryhmään kuuluminen velvoittaa tietynlaisiin sijoittumisvalintoihin (Firey 1945; Dahya 1974; Miyares 1997).

Yhteisöllinen elämäntapa pitää sisällään myös yhteisön sisäisen solidaarisuuden ja vastavuoroisen

avun verkostot. Riippuvuus oman yhteisön tarjoamista sosiaalisista verkostoista eri elämän alueilla, kuten lastenhoidossa, työllistymisessä ja sosiaalisessa kanssakäymisessä, saattaa ohjata ja sitoa maahanmuuttajia keskittymiin (ks. Murdie & Ghost 2010). Tällöin muiden yhteisön jäsenten lähelle asettuminen takaa jonkinasteisen turvaverkon uuteen maahan tai paikakunnalle muuttavalle.

Pyrkimys yhteisöllisen elämäntavan ylläpitämiseen urbaanissa kontekstissa ei ole vain maahanmuuttajia koskeva ilmiö. Sosiologi Matti Kortteinen on Lähiö -kirjassaan (1982) kuvannut 1960–1970-lukujen nopean kaupungistumisen mukanaan tuomaa elämäntapojen muutosta Suomessa. Kortteinen puhuu kulttuurisesta murroksesta, jonka taustalla olivat maalta muuttajien patriarkaaliseen perherakenteeseen, itenäiseen työntekoon ja laajoihin sosiaalisiin verkostoihin perustuneen elämäntavan kohtaamat voimakkaat muutospaineet. Tutkimuksessaan hän korostaa kulttuuristen lähtökohtien merkitystä lähiöympäristöön sopeutumisessa. Niin sanotusta suuresta muutosta ja lähiöiden nykyisestä monietnistymisestä voidaankin löytää mielenkiintoisia yhtymäkohtia.

Tutkimuksen lähtökohta

Etnisen segregaatiotutkimuksen kentällä on ollut monenlaisia näkemyksiä siitä, missä suhteessa edellä esitetyt eri tekijät selittävät etnistä segregaatiota (ks. Sarre ym. 1989, 14–38; Siirilä ym. 1990, 6–7). Akateemisessa keskustelussa on päädytty yhä enenevässä määrin vaatimukseen holistisesta lähestymistavasta: kaikki eri tekijät voivat olla läsnä segregaatioprosessissa ja niiden painotus voi vaihdella tapauskohtaisesti (Sarre ym. 1989; Özüekren & van Kempen 2003, 169). Poliittisissa keskusteluissa maahanmuuttajataustaisten omat valinnat ja kulttuuriset tekijät on nostettu vahvemmin esiin. Erityisesti on korostettu maahanmuuttajien toivetta asua lähellä omaa etnistä ryhmäänsä (ks. Münch 2009; van der Laan Bouma-Doff 2007a; Bolt ym. 2010a). Tämän on tulkittu merkitsevän maahanmuuttajien halua sulkeutua oman yhteisönsä piiriin niin alueellisesti kuin sosiokulttuurisestikin (ks. Phillips 2006; Schönwälder 2007; Finney & Simpson 2009).

Myös Suomessa viranomaistahot näkevät oman etnisen ryhmän läheisyyteen hakeutumisen ja kanta-

väestöstä poikkeavien asumistoiveiden vaikuttaneen asumiskeskittymien syntyyn (Varady & Schulman 2007, 321–323; Virtanen 2007; Beqiri 2008). Tästä ilmiöstä on kuitenkin hyvin vähän muuta kuin viranomaishaastatteluihin perustuvaa tutkimustietoa. Alueellisten erojen tilastollisilla tarkasteluilla (Kauppinen 2002; Vilkama 2010) maahanmuuttajakeskittymien synty on pystytty liittämään ainoastaan rakenteellisiin tekijöihin, erityisesti sosiaalisten vuokra-asuntojen sijaintiin.

Tässä artikkelissa paneudunkin kysymykseen maahanmuuttajien keskittymisen omaehtoisuudesta ja yhteyksistä kulttuurisiin tekijöihin. Mikä on oman etnisen ryhmän läheisyyden merkitys maahanmuuttajille? Miten he suhtautuvat etniseen segregatioon? Saavatko etnis-kulttuuriset tulkinnat vahvistusta tutkittujen ryhmien kohdalla?

Tutkitut ryhmät

Somalit

Somalit olivat ensimmäinen Suomeen spontaanisti saapunut turvapaikanhakijaryhmä. Muutamia somaleja saapui Suomeen jo 1980-luvun lopulla, mutta määrät nousivat merkittäviksi vasta 1990-luvun alussa. Suomalainen yhteiskunta oli monin tavoin valmistautumaton suurehkon turvapaikanhakijamäärän vastaanottamiseen. Somaliensa tuloa ja sen Suomessa aiheuttamaa keskustelua onkin kuvattu ”somalishokiksi”. (Aallas 1991; Alitolppa-Niitamo 1994, 23–24.) Maahanmuutto Somaliasta Suomeen on jatkunut koko 1990- ja 2000-luvun sekä turvapaikanhakujärjestelmän että perheenyhdistämisten kautta. Suomes-

sa asui vuonna 2010 yhteensä 12 985 somalinkielistä henkilöä, mikä on 5,8 prosenttia kaikista Suomen vieraskielisistä. Somalinkieliset muodostavat venäjän- ja vironkielisten jälkeen Suomen kolmanneksi suurimman vieraskielisten ryhmän. (Tilastokeskus 2011.)

Myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneet somalit on sijoitettu alkusijoituskuntiin eri puolille maata. Sekundaarinen muutto alkusijoituskunnasta etenkin pääkaupunkiseudulle ja Turkuun on ollut erittäin vilkasta (Ahlgren-Leinvuo 2005, 79–86). Perheenyhdistämisen kautta Suomeen muuttaneet ovat luonnollisesti asettuneet samoille alueille perheidensä kanssa vahvistaen Suomen sisäistä keskittymistä. Vuonna 2008 Suomen kaikista somalinkielisistä 82 prosenttia asui pääkaupunkiseudun kolmessa isoimmassa kunnassa (Tilastokeskus 2008).

Somalinkieliset ovat kantaväestöstä alueellisesti segregoituneimpia ryhmiä pääkaupunkiseudulla (Kauppinen 2002; Vilkama 2010). Sosiaalisen vuokra-asuntokannan sijoittuminen määrittää vahvasti heidän sijoittumistaan kaupunkiseudun sisällä, sillä tällä asuntosektorilla on erittäin merkittävä rooli heidän asumisessaan (Taulukko 1.).

Somalien keskittyminen sosiaaliselle asuntosektorille selittyy pitkälti rakenteellisilla eli heidän sosio-ekonomiseen asemaansa sekä perhe- ja ikärakenteeseensa liittyvillä syillä. Ensiksikin, somalinkielisten työllisyysaste on hyvin alhainen. Vuoden 2007 lopussa Suomessa vakituisesti asuvista somalinkielisistä työllisiä oli noin 13 prosenttia, kun vastaava luku suomenkielisillä oli lähes 45 prosenttia (Alanen 2009). Työllisten alhainen osuus johtuu osittain somaliväestön ikä- ja perherakenteesta. Lapsien määrä on suuri, ja äidit ovat usein kotona hoitamassa lapsiaan. Kaikista Suomessa vuonna 2010 asuneista somalinkielisistä 39 prosenttia oli alle 15-vuotiaita lapsia (Tilastokeskus

Taulukko 1. Eri kieliryhmät asunnon omistussuhteen mukaan pääkaupunkiseudulla vuonna 2008 (%) (Tilastokeskus 2008).

	Omistaa talon	Omistaa osakkeita	Arava/korkotukivuokra	Muu vuokra	Asumisoikeus	Muu	Yhteensä %
Kotimaisia kieliä puhuvat	11,7	48,4	19,2	15,5	3,2	2,0	100
Somalinkieliset	0	0,8	84,5	13,0	0,3	1,4	100
Venäjänkieliset	3,1	21,9	53,1	16,4	3,1	2,4	100
Muut vieraskieliset	3,6	23,1	47,5	20,6	1,9	3,3	100

2011). Lisäksi 46 % Suomessa asuvista somaliäideistä on yksinhuoltajia (Martikainen 2007, 56), mikä luonnollisesti vaikuttaa perheiden toimeentuloon.

Venäläiset

Suomessa asui 54 559 venäjänkielistä henkilöä vuonna 2010, mikä on lähes neljännes kaikista Suomen vieraskielisistä (Tilastokeskus 2011). Tässä tutkimuksessa keskityn Suomeen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen tullessiin muuttajiin. Heidän kohdallaan yleisin maahanmuuton peruste on inkerinsuomalaisten paluumuutto. Esimerkiksi vuosina 1990–1997 Suomeen tuli noin 20 000 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa (Työministeriö 1998, 5; Liebkind ym. 2004, 22).

Inkerinsuomalaisten Suomeen muutto sai alkunsa presidentti Mauno Koiviston 1990 antamasta lausunosta, jonka mukaan inkerinsuomalaisia voidaan pitää paluumuuttajina. Paluumuutto-oikeus koski alkusi kaikkia, joiden isovanhemmista ainakin yksi oli kansallisuudeltaan suomalainen. Kriteereiden kiristyttyä vuonna 1996 paluumuuttajan isovanhemmista vähintään kahden tuli olla suomalaisia. Uuden lakiuudistuksen myötä inkerinsuomalaisten erityiskohdeltu päättyi heinäkuussa 2011, ja heidän tulee jatkossa hakea Suomeen yleisen oleskelulupajärjestelmän puitteissa.

Kaikki Venäjältä Suomeen muuttaneet ovat voineet vapaasti valita kunnan, johon he Suomessa muuttavat. Kuntien vastaanottomahdollisuuksien parantamiseksi oleskeluluvan saanti on vuodesta 2003 edellyttänyt, että henkilöllä on tiedossa Suomesta asunto. Tätä ennen asunnon järjestäminen paluumuuttajille oli kuntien vastuulla.

Vuonna 2008 Suomessa asuvista venäjänkielisistä 41 % oli sijoittunut pääkaupunkiseudun kolmeen suurimpaan kuntaan. Venäjänkielisiä on asettunut somaleja laajemmin kaikille seudun alueille, mutta selvää asumisen keskittymistä kaupunkien tiettyihin osiin voidaan myös havaita. (Tilastokeskus 2008.)

Pääkaupunkiseudulla asuvista venäjänkielisistä 25 prosenttia asui vuonna 2008 omistusasunnossa ja hieman vajaat 70 prosenttia vuokra-asunnossa (ks. Taulukko 1.). Vuokralla asuvista suurin osa (76 %) asui sosiaalisessa vuokra-asuntokannassa. Venäläisten somaleja suurempi omistusasujien osuus selittyi pitkälti rakenteellisilla syillä. Venäjältä muuttaneiden

työllisyystilanne on somaleja parempi; venäjänkielisistä työllisiä oli vuoden 2007 lopussa noin 41 prosenttia eli selvästi enemmän kuin somalinkielisistä (13 %) ja lähes yhtä paljon kuin suomenkielisistä (n. 45 %) (Alanen 2009). Suomen venäläisväestöstä suhteellisen suuri osuus on työikäistä väestöä, joka luonnollisesti heijastuu työllisten korkeaan määrään. Alle 15-vuotiaiden lasten osuus on puolestaan hieman alhaisempi kuin kantaväestöllä. Myös venäläisten asuntokuntien koko on varsin lähellä kantasuomalaista perhekokoa, mikä helpottaa heidän asemaansa asuntomarkkinoilla (Tilastokeskus 2008).

Somalien toiveet naapuruston etnisestä koostumuksesta

Asuminen Somaliassa

Somalit ovat asuneet kotimaassaan hyvin eri tavoin riippuen perheen varallisuustasosta sekä siitä, ovatko he asuneet kaupungissa vai maaseudulla. Haastattemieni somalien kuvaukset asumisesta Somaliassa vastasivat kuitenkin yleisimmin somalialaista kaupunkiasumista. Somalian kaupunkialueilla ihmiset asuvat yleisesti suurehkoissa kivisissä omakotitaloissa, joiden pihoja ympäröivät muurit (ks. myös Tiilikainen 2003, 164). Haastateltavien mukaan Somaliassa ei ole kerrostaloja.

Somalikulttuuri on yhteisöllinen kulttuuri, johon kuuluu vahva perheen sisäinen tuki ja avunannon vastavuoroisuus. Somalialainen perhekäsitys on laaja käsittäen lasten, vanhempien ja isovanhempien lisäksi myös muut sukulaiset ja läheiset ystävät (Alitolppa-Niitamo & Ali 2001, 137–138). Jo somalialaiset ydinperheet ovat suomalaisittain suurperheitä: 10-lapsisetkaan perheet eivät ole harvinaisuuksia. Suurperheen arkea helpottaa lastenhoitovastuun jakaminen laajan perheen sisällä, sillä useat sukupolvet asuvat yhdessä.

Tärkeä osa somalien yhteisöllistä asumiskulttuuria ovat naapuruussuhteet ja naapuriapu. Somalikulttuuriin kuuluu myös vilkas vierailukulttuuri, jossa kodin ovi on haastateltavien mukaan aina avoin naapureille ja muille vieraille. Vieraita voi käydä päivittäin ja useasti päivän aikana. Kulttuurinen normi velvoit-

taa tarjoamaan majoitusta sukulaisille ja ystäville pidemmäksi aikaa.

Somalien erilainen perhekäsitys ja perhe koko tukevat esiin myös vertailtaessa eri kieliryhmien sijoittumista erikokoisiin asutokuntiin pääkaupunkiseudulla. Alle viisi prosenttia somalinkielisistä asuu yksin, kun taas 44 prosenttia asuu vähintään seitsemän hengen kotitaloudessa. Kotimaisia kieliä puhuvista lähes neljännes asuu yhden hengen kotitaloudessa, ja vähintään seitsenhenkisissä asutokunnissa asuu vain noin prosentti. (Tilastokeskus 2008.)

Yhteisöllisen elämäntavan ja kaupunkiasumisen yhteensovittaminen

Suomeen ja pääkaupunkiseudulle muutto on merkinnyt somaleille siirtymistä hyvin erilaiseen sosiaaliin ja fyysiseen asuinympäristöön. Pakolaisuuden myötä aikaisemmat yhteisöt ovat saattaneet pirstoutua, ja asunnot ovat useimmiten liian pieniä laajennettujen perheiden yhteisasumiseen. Tasapainottelu urbaanin asumiskulttuurin ja yhteisöllisen elämäntavan välillä heijastuu monella tapaa somalien asumistoiveisiin ja asumisen arkeen.

Klassisessa sosiologiassa suurkaupunkikulttuuriin yhdistetään ihmisten keskinäinen välinpitämättömyys ja täsmällinen kellon mukaan eläminen (esim. Simmel 2005, 27–46). Tämä täsmää pitkälti somalien näkemyksiin suomalaisesta kaupunkielämästä. Suomalaisista elämäntapaa pidetään kiireisenä ja aikataulutettuna sekä asukkaiden välistä ilmapiiriä etäisenä ja välinpitämättömänä. Naapureiden välisen solidaarisuuden ja kanssakäymisen puute nähtiin suurimpana erona Somaliassa asumiseen. Haastateltavat kaipasivatkin Suomessa läheisempää kanssakäymistä naapuriensa kanssa. Suhteiden luominen kantasuomalaisiin on kuitenkin heidän mukaansa erittäin hankalaa. Ennakkoluulojen ja kieliongelmiensa lisäksi tutustumista vaikeuttaa kantasuomalaisten työ- ja perhekeskeinen elämä, johon mahtuu vähän mahdollisuuksia naapurien väliseen tutustumiseen ja kanssakäymiseen:

[Somaliassa] *keskustellaan koko ajan ja tavataan illalla, kun tullaan töistä. Tai jos ei oo työ, keskustellaan päivälläkin. Puhutaan kaduilla ja istutaan siellä, joskus leikitään vanhojenkin kesken. Täällä ei saa aikaa keskustella. Mitä mä en oo vielääkään ymmärtänyt, on se, että jos ihmisillä on työ tai käy koulua,*

niin miksi ei puhuta toisten kanssa. Tai jonkun näiden kanssa vapaa-ajalla. En ole ymmärtänyt vielä. Välillä tuntuu, että ei naapuri pysty auttamaan toisen naapurin, koska ei puhuta, kun ei tavata. Ei riitä mun mielestä, että sanoo vaan hei tai moikka aamulla lähdettäessä töihin, tai kun tullaan töistä. (Somalimies 1, 24 v., Helsinki)

Sosiaalisten verkostojen heikentyminen Suomeen muuton seurauksena on tehnyt apua ja sosiaalisia kontakteja tarjoavista naapurussuhteista entistäkin kulanarvoisempia erityisesti kotona oleville perheenäideille. Muiden somalitaustaisten lähelle asettuminen mahdollistaa suomensomaleille ainakin jossain määrin tällaisten arkea helpottavien naapurustoverkostojen muodostamisen ja yhteisöllisen elämäntavan ylläpitämisen. Tältä osin tulokset ovatkin linjassa etnis-kulttuuristen tulkintojen kanssa. Tästä huolimatta lähestymistapa ei mielestäni selitä somalien asumistoiveita ja -tavoitteita oikealla tavalla suomalaisessa kontekstissa.

Somalien mahdollisuudet vaikuttaa omaan asumistilanteeseensa ovat olleet etenkin pääkaupunkiseudulle muuton alkuaikoina hyvin rajalliset. Harva haastateltavista oli pystynyt valikoimaan asuntoon; monet olivat ottaneet vastaan, mitä olivat saaneet. Käytännössä tämä on varsinkin 1990-luvulla merkinnyt asettumista erittäin kantaväestövaltaisille asuinalueille ja yhteiskuntaan, jossa etninen moninaisuus on ollut vähäistä. Täten somalien asumistoiveet ja -valinnat on tärkeää ymmärtää suhteessa heidän vuorovaikutukseensa kantaväestön kanssa, ei pelkästään suhteessa heidän omaan etniseen ryhmäänsä.

Etnis-kulttuuriin tulkintoihin on liitetty eräs keskeinen oletus vähemmistön suhteesta valtaväestöön: pyrkimys omien kulttuuripiirteiden ja elämäntavan säilyttämiseen sekä tämän heijastuminen asumisvalintoihin tulkitaan haluksi eristäytyä valtakulttuurista ja sen edustajista. Haastattelemani somalit kuitenkin korostivat haluaan asua ja olla kanssakäymisissä kantaväestön kanssa. Hyviä, joskin valitettavan harvoja, suhteita kantasuomalaisiin naapureihin arvostettiin. Aineiston perusteella somalien toivoma naapuruston yhteisöllisyys ei siis ole etnisyyteen sidottua. Toisin sanoen asuinympäristö, jossa naapurussuhteet ja asuin yhteisön tuki ovat vahvoja vastaa todennäköisesti somalien asumistoiveita riippumatta naapureiden etnisestä taustasta.

Somalit kokivat maahanmuuttajaväestön keskittymisellä olevan monia kielteisiä seurauksia. Ensinnäkin, konfliktit kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä lisääntyvät maahanmuuttajien määrän kasvaessa. Erityisesti usean suuren somaliperheen asuminen samassa pihapiirissä koettiin kestämättömäksi. Suuren lapsimäärän pihaleikit häiritsevät muita asukkaita, ja yhdenkin lapsen huono käytös voi leimata kaikki kiinteistön somalitaustaiset. Tällaiset tilanteet olivat kiristäneet myös somalien välisiä suhteita.

Somalivanhemmat olivat myös huolissaan lastensa suomen kielen oppimisesta ympäristössä, jossa suuri määrä lapsia on somalitaustaisia. Vanhemmilla saattoi olla kunnianhimoisia tavoitteita lastensa suhteen (ks. myös Tiilikainen 2003, 180), ja kielitaito nähtiin avaimena elämässä menestymiseen. Muina keskittymisen kielteisinä seurauksina pidettiin kiinteistön kunnossapidon ja alueen palvelutason huononemista. Tämän nähtiin olevan yhteydessä naapuruston leimautumiseen. Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön huono-osaisuuden keskittyminen samoille alueille (ks. Kortteinen ym. 2006; Varady & Schulman 2007) selittää varmasti osittain näitä kokemuksia asenteiden kiristymisestä ja kiinteistöjen kunnon sekä siisteyden huononemisesta.

Segregaation synnyn etnis-kulttuurisissa tulkinnoissa etnisen ryhmän läheisyyden merkityksen ei nähdä välttämättä muuttuvan vastaanottomaassa vietetyn ajan kuluessa. Haastateltavat kuitenkin toivat esille, miten somalien keskinäinen yhteisöllisyys on Suomessa asumisen myötä heikentynyt. Sosiaalinen kanssakäyminen rajautuu enemmän vain ydinperheen sisäpuolelle. Haastateltavat kuvasivat tätä sopeutumisenä Suomessa vallitsevaan asumistilanteeseen ja elämäntapaan:

Jos naapurilla on jotain, niin meillä [somalilla] on tapana auttaa. Mutta tässä on silleen, että tiedetään, että Suomessa jokainen on yksin ja hoitaa omia asioitaan. Että jos mulla on ongelmia, niin mä ymmärrän, että naapuri ei voi tulla auttamaan, koska hänelläkin on asioita. Se on just tää, että on pakko vaan. Aikaisemmin mä sanoin, että suomalaiset on silleen vähän hiljaisia, mutta kaikista suunnilleen tulee, jotka asuu Suomessa, sellaisia. Koska riippuu vähän tilanteesta, ja täällä on silleen, että kukaan ei auta sua. (somalilainen 1, 24 v., Helsinki)

Muutoksia somalien keskinäisessä yhteisöllisyydessä ja avunannon verkostoissa on toki tulkittava

myös suhteessa laajempiin yhteiskuntarakenteeseen. Somaliassa klaanijärjestelmä ja laajat sukulaissuhteet toimivat ihmisten sosiaalisena turvaverkkona. Ne tarjoavat apua talouteen, lastenhoitoon ja asumiseen liittyvissä tarpeissa. Suomessa hyvinvointivaltiojärjestelmä huolehtii suurimmasta osasta näitä tehtäviä mahdollistaen yksilöiden suuremman riippumattomuuden yhteisöstä. Sosiaalitutkijajärjestelmä saattaa jopa kannustaa perheiden pirstoutumiseen tukemalla taloudellisesti asumista erillisinä kotitalouksina.

Haastattelujen perusteella myös Somaliassa ja Suomessa varttuneiden välillä on eroja suhteessa elämäntapojen ja naapuruussuhteiden kaupungistumiseen. Suomessa varttuneilla nuorilla ei tämän tutkimuksen perusteella ole samanlaista sosiaaliseen kanssakäymiseen perustuvaa tarvetta oman etnisen ryhmän läheisyydelle asuinalueella kuin Suomeen aikuisilla tulleilla. Etäisyys omaan etniseen ryhmään saatetaan nähdä jopa positiivisena, tiiviin yhteisön sosiaalisesta kontrollista vapauttavana asiana.

Nuorten kohdalla on kuitenkin hyvä erottaa kanssakäyminen lähisukulaisten kanssa kanssakäymisestä muiden somalitaustaisten kanssa. Sukulaisuuteen liittyvät velvoitteet olivat edelleen tärkeitä myös Suomessa varttuneille. Tiiviin perheen sisäisen kanssakäymisen mahdollistamiseksi nuoret toivoivatkin asuntoa läheltä tai nopeiden kulkuyhteyksien päästä lähimmistä perheenjäsenistään.

Rasismi ja rasismien pelko lisäävät oman etnisen ryhmän läheisyyden merkitystä kuitenkin myös Suomessa varttuneiden kohdalla. Somalit kokevat tutkimusten mukaan muita Suomen suuria maahanmuuttajaryhmiä enemmän syrjintää ja rasistista häirintää asuinympäristössään ja joutuvat muita ryhmiä useammin rasististen rikosten uhreiksi (Jasinkaja-Lahti ym. 2002; European Union... 2009). Myös haastattelujen perusteella somalit kokevat arjessaan sekä omiin että muiden kokemuksiin perustuvaa jatkuvaa syrjinnän ja rasismien uhkaa, mikä vaikuttaa merkittävästi heidän asumistoiveisiinsa ja -valintoihinsa. Haastateltavien mukaan muilta kuullut myönteiset kokemukset, monietninen ympäristö sekä oman ryhmän läsnäolo luovat turvallisuuden tunnetta ja helpottavat päätöstä muuttaa tietylle alueelle. Sen sijaan muuttaminen alueelle, josta heillä ei ollut aikaisempaa tietoa tai jolla ei asu muita ”samanvärisiä” koettiin riskiksi. Monissa ulkomaisissa somaleja sekä muita näkyviä vähemmistöjä ja muslimitaustaisia koskevissa tutkimuksis-

sa on saatu vastaavia tuloksia syrjinnän ja rasismin uhan vaikutuksista asuinpaikan valintaan (Bowes & Dar 1997; Phillips 1998; 2006; Murdie 2002; Cole & Robinson 2003; van der Laan Bouma-Doff 2007a).

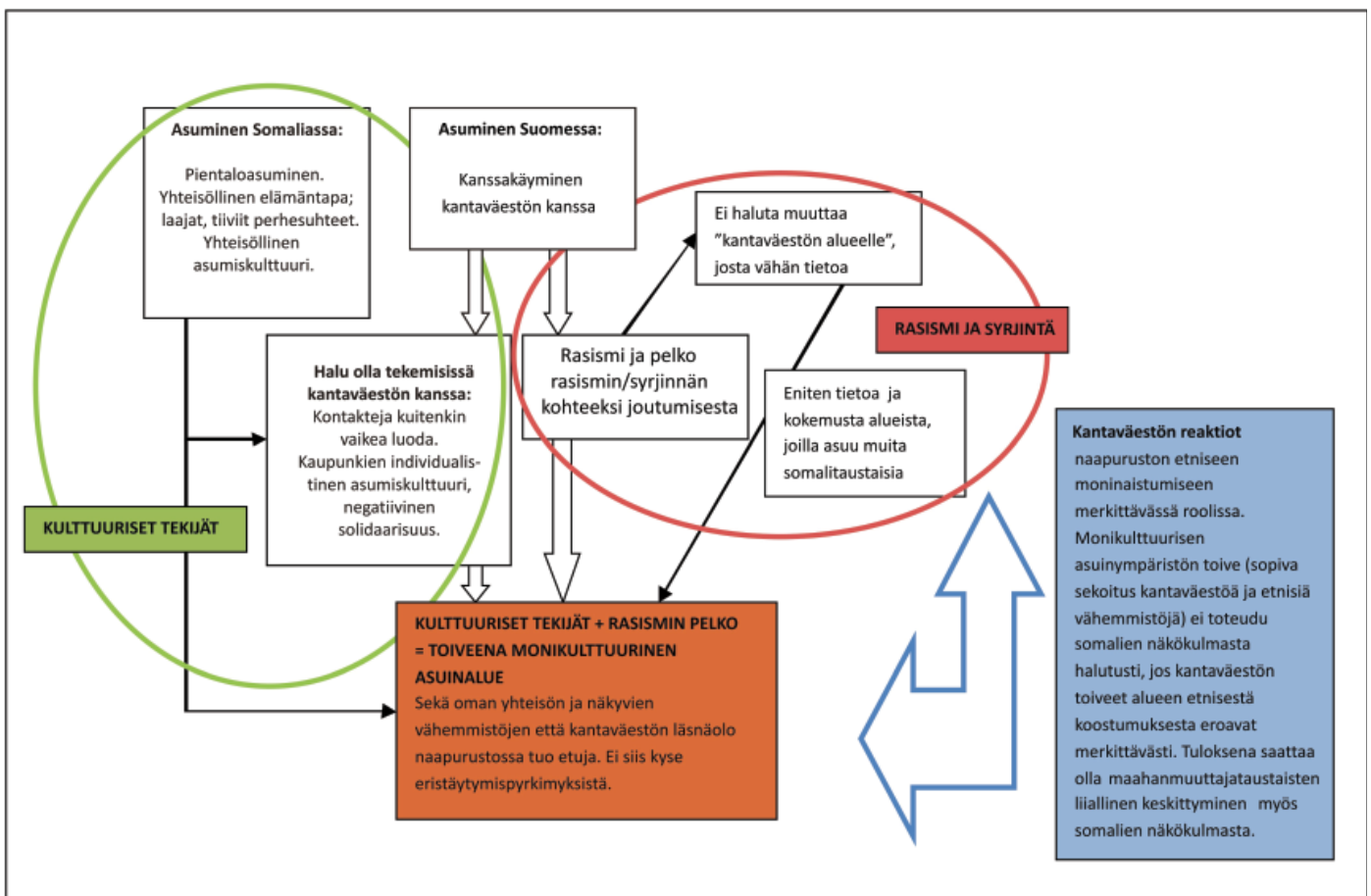
Toiveena monikulttuurinen asuinalue

Edellä esitetyn valossa somalien kohdalla voidaan mielestäni puhua toiveesta monikulttuurisesta asuin- ympäristöstä, jossa naapurusto koostuu sopivassa suhteessa kantaväestöstä ja maahanmuuttajataustaisista asukkaista (ks. Kuva 1.). On mahdotonta sanoa, mikä on sopiva suhde eri ryhmiä. Yksittäisen maahanmuuttajan näkemys naapuruston ideaalista etnisestä koostumuksesta on tilannekohtainen ja muuttuu suhteessa vuorovaikutukseen kantaväestön ja omaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa.

Segregaation perinteisissä selitysmalleissa maahanmuuttajataustaiset valitsevat joko omista kulttuurisista lähtökohdistaan luopumisen tai oman etni-

sen ryhmän piiriin eristäytymisen. Mallit eivät sisäl- lä juurikaan pohdintaa monikulttuurisista vaihtoehdoista. Täten ne soveltuvatkin huonosti suomalaiseen kontekstiin, jossa maahanmuuttajataustaisten määrä on vähäinen, maahanmuuton taustat ovat moninaiset ja yhteiskunnan rooli maahanmuuttajataustaisten sijoittumisen sekä asumismahdollisuuksien muovaajana on suuri. Suomalaisesta näkökulmasta mielenkiintoisinta on, mitä tapahtuu, kun moniin eri etnisiin ryhmiin kuuluvat ja erilaisista kulttuurisista lähtökohdistat tulevat maahanmuuttajat asutetaan/asettuvat kanta- väestövaltaisille asuinalueille.

Naapuruston monietnistyessä myös kantaväestön reaktiot ja valinnat nousevat segregaatioprosessin kannalta tärkeiksi. Tutkimuksissa valtaväestön ja etnisten vähemmistöjen asuinalueen etnistä koostumusta koskevien toiveiden on todettu eroavan huomattavasti toisistaan (esim. Clark 1991; van der Laan Bouma-Doffin 2007). Vähemmistöjen toivomien, etnisesti sekoittuneiden alueiden synnyn kannalta tällainen asetelma on erittäin vaikea. Tutkimusten mu-

Kuva 1. Somalien asuinalueen etnistä koostumusta koskevat toiveet ja niihin vaikuttavat tekijät.

kaan (Schelling 1971; Fosset & Waren 2005) jo pienet erot asuinalueen etnistä koostumusta koskevissa toiveissa saattavat johtaa voimakkaaseen segregatioon. Suomessakin etnisen heterogeenisuuden taso, jonka somalit kokevat miellyttäväksi, saattaa kantaväestön näkökulmasta laskea alueen houkuttelevuutta ja johtaa jopa poismuuttoon. Tällöin somalien toivomaa tasapainoa ei saavuteta, vaan naapurusto muodostuu vähitellen maahanmuuttajavaltaiseksi.

Venäläisten asumistoiveet ja oman ryhmän läheisyyden merkitys

Myös tarkasteltaessa suomenvenäläisten asumistoiveita ja -valintoja on huomioitava heidän asumiskokemuksensa ennen Suomeen muuttoa. Neuvostoliiton aikana maan asuntokanta oli suurimmaksi osaksi valtion omistuksessa. Asumisen vahva hallinnointi tarjosi valtiolle yhden tavan kontrolloida kansalaisiaan ja luoda heistä ”neuvostoihmisiä” (Semenova 2004, 56). Kaikki tutkimukseen haastatelluista venäläisistä olivat asuneet kotimaassaan kerrostalossa. Monet olivat myös asuneet niin kutsutuissa kommuuneissa. Tämä 1920–1930-luvulla sosialistisen ideologian pohjalta luotu asumismuoto oli vuosikymmeniä yleisin kaupunkiasumisen muoto Neuvostoliitossa. Kommuuneissa (käytetään myös nimitystä kommunalka) perheillä oli yleensä yksi yksityinen huone, ja he jakoivat keittiön, kylpytilat ja muut yleiset tilat muiden, heille usein ennestään tuntemattomien perheiden kanssa.

Tilan ja yksityisyyden puutteen sekä naapurien jatkuvan tarkkailun alaisuudessa olemisen on todettu vaikuttaneen monin tavoin asukkaiden henkiseen hyvinvointiin (ks. Fitzpatrick 1999; Semenova 2004). Haastateltavat kuvasivatkin kommuuniasumista rasakaaksi. Vaikka yhteisöllinen asuminen mahdollisti naapuriavun ja naapurien välisen läheisen kanssakäymisen, kommuunit loivat yleisesti tilanteen, jossa ihmiset solidaarisen yhteiselon sijaan pyrkivät varjelemaan asumisen yksityistä tilaansa entistä tiukemmin (Vihavainen 2009, 45).

Neuvostoajan asumista leimasi myös asumisen ahtaus sekä ihmisten vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa omaan asumiseensa. Yleisesti Suomeen muutto onkin merkinnyt venäläisille asuinolojen kohenemistä ja siirtymistä heidän tarpeitaan paremmin vastaaviin asuntoihin, toisin kuin somalien kohdalla. Haas-

tattelujen mukaan mahdollisuus asuinolojen parantamiseen ja etenkin perhekohtaisen asunnon saamiseen on ollut yksi venäläisiä 1990-luvulla Suomeen houkuttellut tekijä.

Aikaisemminkin kerrostaloissa asuneilla haastateltavilla ei ollut vaikeuksia sopeutua urbaaniin kerrostalokulttuuriin Suomessa. Haastateltavat olivat varsin vähän tekemisissä naapuriensa kanssa, eivätkä juuri kaivanneet läheisempiä naapuruussuhteita. Joillekin asumisen yksityisyyden merkitys oli erityisen korostunut kommuuniasumiseen liittyvien kokemusten vuoksi. Tosin monien mielestä suomalaisissa kerrostaloyhteisöissä negatiivinen solidaarisuus (ks. Kortteinen 1982, 251–253) eli puuttumattomuus toisten asioihin on viety äärimmäisyyksiin.

Aikaisemmin Venäjältä muuttaneiden sukulaisten ja tuttavien asuinpaikka oli vaikuttanut venäläisten ensimmäisen asuinkunnan valintaan Suomessa. Ensimmäinen pysyvä asuinpaikka kunnan sisällä oli kuitenkin valikoitunut varsin satunnaisesti sen mukaan, mistä sopiva asunto oli löytynyt, vaikka myöhemmäskin vaiheessa sukulaisten ja tuttavien tarjoamalla avulla oli ollut merkitystä asunnon etsinnässä.

Haastateltavien mukaan Suomessa asumisen alkuaikoina oli helppoa tutustua muihin naapuruston Venäjältä muuttaneisiin. Haastateltavat kuitenkin kuvasivat somalien tapaan, miten Suomeen asettumisen myötä pelkkään etniseen taustaan ja naapuruuteen perustuvat sosiaaliset suhteet menettivät merkitystään. Nykyisin nekin haastateltavat, jotka tiesivät lähinaapurustossaan asuvan muita venäläisiä, olivat varsin vähän tekemisissä heidän kanssaan. Kanssakäymisen vähyyttä perusteltiin perhekeskeisellä elämällä, jossa sukulaissuhteisiin perustuvat tai vapaa-ajan ja töiden kautta syntyneet verkostot riittävät sosiaalisten tarpeiden tyydyttämiseen:

H1: *Joo, tunnetaan jotain niinku [samalla asuinalueella asuvia Venäjältä muuttaneita]. Mutta kato kaikil on ne menot, omat menot. Omat niinku harrastukset ja lapset ja lapsenlapset. Niin ei, ei me niinku pidetä yhteyttä. [Erään inkerinsuomalaisen] perheen kanssa alus olimme aika tiiviisti ja nyt...*

H2: *Omat huolet, omat kaikki.*

(inkerinsuomalainen pariskunta, Espoo)

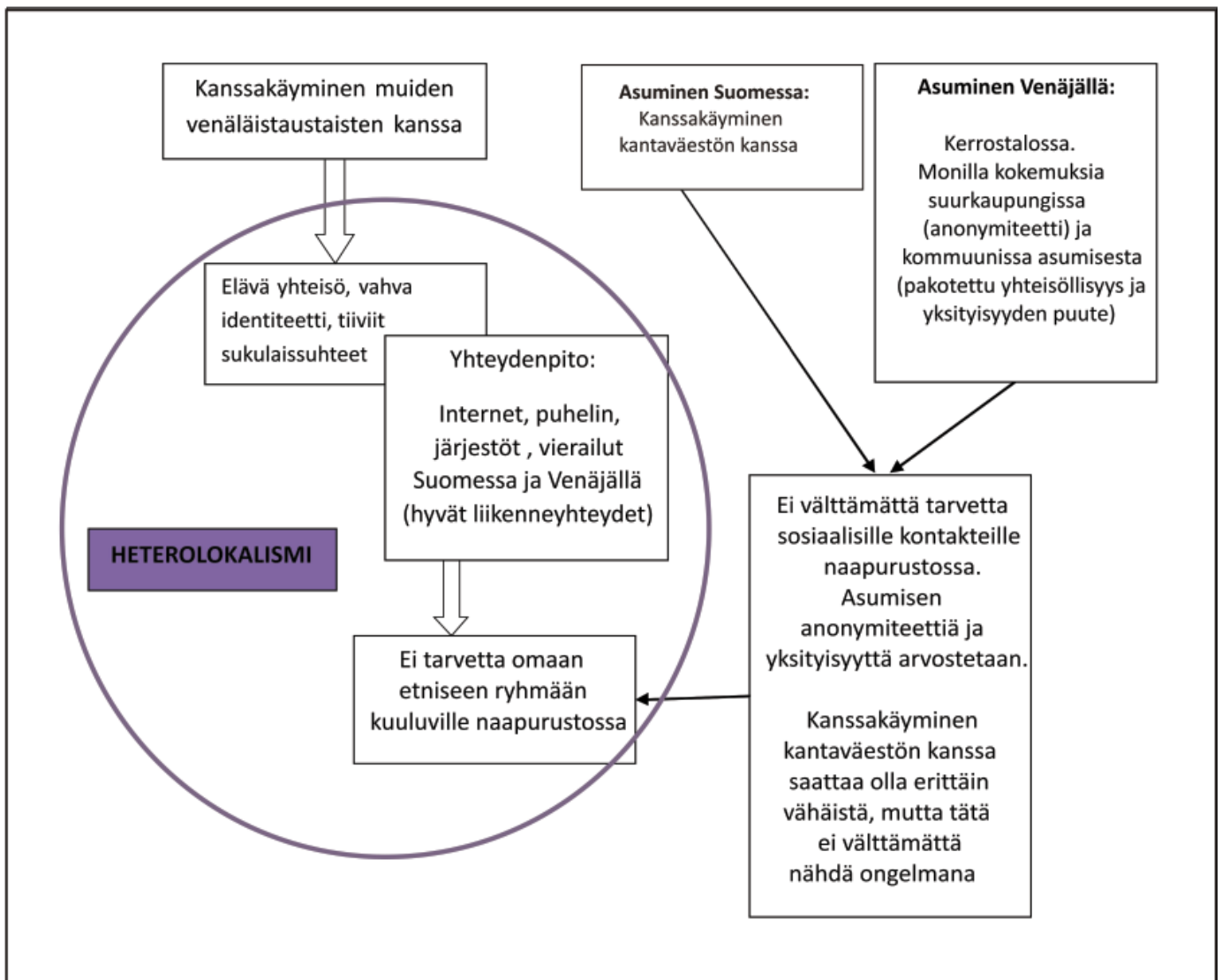
Haastattelujen perusteella läheiset perhe- ja sukulaissuhteet ovat kuitenkin Venäjältä muuttaneille erittäin tärkeitä, ja sukulaisiin pidetään tiiviisti yhteyttä. Perheenjäsenistä huolehtiminen voi vaikuttaa myös

asumisjärjestelyihin. Esimerkiksi ikääntyviä sukulaisia saatetaan ottaa perheen luokse asumaan tai isoäidit voivat muuttaa väliaikaisesti lastensa luo auttamaan lastenlasten hoidossa.

Segregaation etnis-kulttuurisissa tulkinnoissa maahanmuuttajan asumisvalintojen nähdään muotoutuvan suhteessa hänen omalle etniselle ryhmälle antamiinsa merkityksiin. Toisin sanoen vahvat ryhmän sisäiset sosiaaliset suhteet ja oman kulttuurin vaaliminen ilmenevät haluna asua lähellä omaa etnistä yhteisöä. Tämä ei kuitenkaan haastatteluaineiston perusteella päde venäläisten kohdalla. Kontaktit muihin venäläistauksisiin saattoivat olla haastateltaville identiteetin ja sosiaalisen elämän kannalta erittäin tärkeitä, mutta he eivät kaivanneet muita venäläistauksisia asuinalueelleen tai olleet läheisissä tekemisissä

naapurustossaan mahdollisesti asuvien venäläistauksisten kanssa. Venäläisten asumistoiveet muistuttavatkin tässä suhteessa Zelinskyn ja Leen (1998) teorian mukaista heterolokalismia, jossa maahanmuuttajat pystyvät säilyttämään vahvan etnisen yhteisön ilman alueellista keskittymistä (ks. Kuva 2.). Heterolokalismia teoriaa mukailien tämä on mahdollista hyvien (tieto)liikenneyhteyksien ansiosta, sillä haastateltavat kertoivat pitävänsä yhteyttä muihin venäläistauksisiin puhelimitse, internetin välityksellä tai vierailemalla heidän luonaan pääkaupunkiseudulla, muualla Suomessa tai Venäjällä.

On myös merkittävää, että venäläisten oman etnisen ryhmän läheisyyden merkitystä koskevista pohdinnoista puuttuivat kokonaan turvallisuuteen liittyvät huomiot. Asennetutkimusten mukaan kantasuo-

Kuva 2. Venäläisten asuinalueen etnistä koostumusta koskevat toiveet ja niihin vaikuttavat tekijät.

malaiset suhtautuvat venäläisiin kielteisesti, mutta inkerinsuomalaisiin verrattain myönteisesti (Jaakkola 1999; 2009). Käytännössä venäläiset ja inkerinsuomalaiset kokevat muita suuria maahanmuuttajaryhmiä vähemmän rasismia ja syrjintää asuinympäristössään (Jasinkaja-Lahti ym. 2002). Venäläisiä koskevat tulokset vahvistavatkin somalien kohdalla esittämieni, rasismiin ja syrjintään liittyviä selityksiä tarkasteltaessa maahanmuuttajataustaisten asumistoiveita ja alueellista sijoittumista: jako näkyviin ja näkymättömiin vähemmistöihin nousee tärkeäksi.

Yhteenvetona

Olen tutkimuksessani halunnut tarkastella erityisesti hypoteesia maahanmuuttajien alueellisen keskittymisen omaehtoisuudesta. Tulosten valossa oman etnisen ryhmän läheisyys on tärkeää suomensomaleille osana heidän perinteisen, yhteisöllisen elämäntapaansa ylläpitämistä, mutta myös selviytymiskeinona heidän kokemaansa turvattomuutta ja syrjintää vastaan. Venäläisten kohdalla oman etnisen yhteisön läheisyys näyttäytyy puolestaan varsin merkityksellisenä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita oman yhteisön tai etnisen taustan merkityksettömyyttä. Paremminkin kyse on somaleihin verrattuna erilaisesta rasismien uhan kokemisesta ja suhtautumisesta naapuruston sosiaalisiin verkostoihin.

Tulosten perusteella oman ryhmän lähellä asumisen merkitys muuttuu maassa vietetyn ajan myötä sekä suhteessa kanssakäymiseen muiden etnisten ryhmien kanssa. Lisäksi tarve oman ryhmän läsnäololle vaihtelee ryhmän sisällä riippuen henkilön elämäntilanteesta. Tutkimus osoittaaakin, ettei maahanmuuttajien asumistoiveita ja -valintoja tule nähdä muuttomattomina tai pelkästään heidän kulttuuriseen taustaansa palautuvina. Toiveet ja asumistavoitteet muokautuvat jatkuvasti vuorovaikutuksessa maahanmuuttajia ympäröivän todellisuuden kanssa. Maahanmuuttajien menneet ja nykyiset kokemukset sekä tulkinat ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen toiminnasta nousevat täten keskeisiksi tulkittaessa, mitä he pitävät asumisessaan tärkeänä.

Yleisesti maahanmuuttajille etnisen segregaatiosynnyssä annettu rooli vaikuttaa tämän tutkimuksen pohjalta ylikorostuneelta. Tasapainoisen kaupunkirakenteen avaimet ovat monessa mielessä myös kanta-

väestöllä. Näenkin suomalaisen segregaatiotutkimuksen tärkeänä seuraavana askeleena tutkia, miten kantaväestö kokee asuinympäristönsä monietnistymisen ja miten heidän näkemyksensä heijastuvat eri ryhmien alueelliseen sijoittumiseen. Toinen tärkeä tutkimuskohde tulevaisuudessa ovat niin sanottujen toisen ja kolmannen polven maahanmuuttajien alueellinen sijoittuminen, asumisura ja -toiveet.

Pääkaupunkiseudulla on käyty viime aikoina paljon keskustelua siitä, miten maahanmuuttajataustaisten sijoittumista tasaisemmin eri kaupunginosiin voitaisiin edistää (ks. Karjalainen 2010). Keinoiksi on esitetty muun muassa etniseen ja sosiaaliseen sekoittamiseen tähtäävien toimien jatkamista ja kehittämistä. Kansainväliset tutkimukset kuitenkin osoittavat, ettei sekoittunut asukasrakenne itsessään paranna sosiaalista koheesiota tai asukkaiden sosiaalista pääoma. Ylhäältä käsin ohjattu asukasrakenteen sekoittaminen törmää tiettyihin sosiaalisiin ja kulttuurisiin ehtoihin. Tämänkin tutkimuksen perusteella asuinalueen etnisesti tasapainoisesta tai toivottavasta koostuksesta puhuttaessa puhutaan pitkälti ihmisten välisistä suhteista. Niihin vaikuttaminen on selvästi rakenteiden muuttamista monimutkaisempaa. Alueen etninen koostumus saa myös erilaisia merkityksiä tarkastelijasta riippuen, mikä lisää kysymyksen ongelmallisuutta. Tässä mielessä onkin tärkeää painottaa niitä keinoja, joilla ihmisten hyvinvointi, yhdenvertaiset mahdollisuudet ja viihtyminen omassa asuin- ympäristössään voidaan mahdollistaa riippumatta siitä, mille alueelle ja keiden kanssa he sijoittuvat.

Kirjallisuus

- Aallas, Esa (1991): Somalishokki. Suomen pakolaisapu, Jyväskylä.
- Ahlgren-Leinvuo, Hanna (2005): Kuntapaikasta pääkaupunkiseudulle – pakolaiset Suomen kunnissa alkusijoituksen jälkeen. Julkaisematon lisensiaattitutkimus. Helsingin yliopisto.
- Alanen, Aku (2009): Maahanmuutossa taas uusi ennätys. *Tieto & Trendit* 6/2009.
- Alitolppa-Niitamo, Anne (1994): Somalipakolaiset Helsingissä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 1994: 10. Helsinki.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Ali, Abdullahi (2001): Somalidiaspora Suomessa – muutoksia, haastei-

- ta ja haaveita. Teoksessa: Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, Petri, Abdullahi, Ali, Alitolppa-Niitamo, Anne, Kyntäjä, Eve & Quoc Cuong, Nguyen: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus, Helsinki. s. 134–147.
- Andersson, Roger (1998): Socio-spatial dynamics: Ethnic divisions of mobility and housing in post-Palme Sweden. *Urban Studies* 35: 3, pp. 397–428.
- Beqiri, Nexhat (2008): Toiveena monipuolinen asukasrakenne. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2008: 30. Helsinki.
- Blokland, Talja & van Eijk, Gwen (2010): Do people who like diversity practice diversity in neighbourhood life? Neighbourhood use and the social networks of 'diversity-seekers' in a mixed neighbourhood in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36: 2, pp. 313–332.
- Bolt, Gideon (2009). Combating residential segregation of ethnic minorities in European cities. *Journal of Housing and the Built Environment* 24: 4, pp. 397–405.
- Bolt, Gideon & van Kempen, Ronald (2002): Moving up or moving down? Housing careers of Turks and Moroccans in Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies* 17: 3, pp. 401–422.
- Bolt, Gideon, Özüekren, Süle & Phillips, Deborah (2010): Linking integration and residential segregation. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36: 2, pp. 169–186.
- Bowes, Alison & Dar, Naira (1997): Tenure preferences and housing strategy: An exploration of Pakistani experiences. *Housing Studies* 12: 1, pp. 63–84.
- Bowes, Alison, Dar, Naira & Sim, Duncan (2002): Differentiation in housing careers: The case of Pakistanis in the UK. *Housing Studies* 17: 3, pp. 381–399.
- Brown, Kevin (1981): Race, class and culture: towards a theorization of the "choice/constraint" concept. Teoksessa: Jackson, Peter & Smith, Susan (toim.): Social interaction and ethnic segregation. *Institute of British Geographers special publication* no. 12. Academic Press, London, pp. 185–204
- Clark, William (1991): Residential preferences and neighborhood racial segregation: A test of the Schelling segregation model. *Demography* 28: 1, pp. 1–19.
- Cole, Ian & Robinson, David (2003): Somali housing experiences in England. Sheffield Hallam University, Sheffield.
- Dahya, Badr (1974): The nature of Pakistani ethnicity in industrial cities in Britain. Teoksessa: Cohen, Abner (toim.): Ethnicity. Tavistock Publications, London, pp. 77–115.
- Dhalmann, Hanna (2011). Yhden uhka, toisen toive? – Somaliensa ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregatiokehityksen valossa. Department of Geosciences and Geography A10. Kaupunkimaantieteen väitöskirja.
- Drever, Anita (2004): Separate spaces, separate outcomes? Neighbourhood impacts on minorities in Germany. *Urban Studies* 45: 8, pp. 1423–1439.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2009): EU-MIDIS: Main Results Report. 5.4.2011. URL: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eu-midis_main_results_report_en.htm
- Finney, Nissa & Simpson, Ludi (2009): 'Sleepwalking to segregation'? Challenging myths about race and migration. The Policy Press, Bristol.
- Firey, Walter (1945): Sentiment and symbolism as ecological variables. *American Sociological Review* 10: 2, pp. 140–148.
- Fitzpatrick, Sheila (1999): Everyday Stalinism. Oxford University Press, New York.
- Forsander, Annika & Ekholm, Elina (2001). Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa: Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, Petri, Abdullahi, Ali, Alitolppa-Niitamo, Anne, Kyntäjä, Eve & Quoc Cuong, Nguyen: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus, Helsinki, s. 83–133.
- Fossett, Mark & Warren, Warren (2005): Overlooked implications of ethnic preferences for residential segregation in agent-based models. *Urban Studies* 42: 11, pp. 1893–1917.
- Friedrichs, Jürgen, Galster, Georg & Musterd, Sako (2003): Neighbourhood effects on social opportunities: The European and American research and policy context. *Housing Studies* 18: 6, pp. 797–806.
- Galster, Georg (2002): Trans-Atlantic perspectives on opportunity, deprivation and the housing nexus. *Housing Studies* 17: 1, pp. 5–10.
- Heikkilä, Elli (2005): Mobile vulnerabilities: Perspectives on the vulnerabilities of immigrants in the Finnish labour market. *Population, Space and Place* 11: 6, pp. 485–497.
- Helsingin kaupungin tietokeskus (2009): Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2009. Tilastoja 40/2009. Helsinki.

- Jaakkola, Magdalena (2009): Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Tutkimuksia 2009: 1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002): Rasismi ja syrjintä Suomessa. Gaudeamus, Tampere.
- Karjalainen, Riikka (2010): Muunkielisen väestön tasaaisempi sijoittuminen eri kaupunginosiin ja hallintamuo-doiltaan erilaisiin asuntoihin. Toimenpideohjelma. Helsingin kaupunki.
- Kasarda, John & Janowitz, Morris (1974): Community attachment in mass society. *American Sociological Review* 39: 3, pp. 328–339.
- Kauppinen, Timo M. (2002): The beginning of immigrant settlement in the Helsinki metropolitan area and the role of social housing. *Journal of Housing and the Built Environment* 17: 2, pp. 173–197.
- Kortteinen, Matti (1982). Lähiö. Otava, Helsinki.
- Kortteinen, Matti, Elovainio, Marko & Vaattovaara, Mari (2006): Asuinolot ja niiden kehitys Helsingin kunnallisissa vuokrataloissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71: 1, s. 3–13.
- Kultalahti, Olli (1990). *Yhteiskunta ja alue*. 2. p. 189 p. Finn publishers, Jyväskylä.
- Liebkind, Karmela, Mannila, Simo, Jasinskaja-Lahti, Inga, Jaakkola, Magdalena, Kyntäjä, Eve & Reuter, Anna (2004): Venäläinen, virolainen, suomalainen. Gaudeamus, Helsinki.
- Martikainen, Tuomas (2007): Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöliitto, Helsinki, s. 38–67.
- Massey, Douglas & Denton, Nancy (1993): American apartheid: segregation and the making of the underclass. Harvard University Press, Cambridge.
- Miyares, Ines (1997): Changing perceptions of space and place as measures of Hmong acculturation. *Professional Geographer* 49: 2, pp. 214–224.
- Münch, Sybille (2009): “It’s all in the mix”: constructing ethnic segregation as a social problem in Germany. *Journal of Housing and the Built Environment* 24: 4, pp. 441–455.
- Murdie, Robert (2002): The housing careers of Polish and Somali newcomers in Toronto’s rental market. *Housing Studies* 17: 3, pp. 423–443.
- Murdie, Robert (2003): Housing affordability and Toronto’s rental market: Perspectives from the housing careers of Jamaican, Polish and Somali newcomers. *Housing, Theory and Society* 20: 4, pp. 183–196.
- Murdie, Robert & Ghost,utama (2010): Does spatial concentration always mean a lack of integration? Exploring ethnic concentration and integration in Toronto. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36: 2, pp. 293–311.
- Musterd, Sako (2003): Segregation and integration: a contested relationship. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 29: 4, pp. 623–641.
- Musterd, Sako & Andersson, Roger (2005): Housing mix, social mix, and social opportunities. *Urban Affairs Review* 40: 6, pp. 761–790.
- Musterd, Sako & Ostendorf, Wim (2007): Spatial segregation and integration in the Netherlands. In: Schönwälder, Karen (Ed.): Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden. Social Science Research Center Berlin, Berlin, pp. 7–40
- Musterd, Sako & de Vos, Sjoerd (2007): Residential dynamics in ethnic concentrations. *Housing Studies* 22: 3, pp. 333–353.
- Pahl, Raymond (1970): Whose city? Longman, Lontoo.
- Park, Robert (1928): Human migration and the marginal man. *The American Journal of Sociology* 33: 6, pp. 881–893.
- Peach, Ceri (1996): Good segregation, bad segregation. *Planning Perspectives* 11, s. 379–398.
- Phillips, Deborah (1981): The social and spatial segregation of Asians in Leicester. In: Jackson, Peter & Smith, Susan (Eds.): Social interaction and ethnic segregation. Academic press, London, pp. 101–122.
- Phillips, Deborah (2006): Parallel lives? Challenging discourses of British Muslim self-segregation. *Environment and Planning D: Society and Space* 24, pp. 25–40.
- Phillips, Deborah (2010): Minority ethnic segregation, integration and citizenship: A European perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36: 2, p. 209–225.
- Sarre, Philip, Phillips, Deborah & Skellington, Richard (1989): Ethnic minority housing: explanations and policies. Avebury, Southampton.
- Schelling, Thomas (1971): Dynamic models of segregation. *Journal of Mathematical Sociology* 1, pp. 143–186.
- Schönwälder, Karen (2007): Introduction. In: Schönwälder, Karen (Ed.): Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Nether-

- lands and Sweden. Social Science Research Center Berlin, Berlin, pp. 5–6.
- Semenova, Victoria (2004): Equality in poverty. In: Bertaux, Daniel, Thompson, Paul & Rotkirch, Anna (Eds.): *On Living Through Soviet Russia*. Routledge, Lontoo, pp. 54–67.
- Simmel, Georg (2005): Suurkaupunki ja moderni elämä. Gaudeamus, Helsinki.
- Søholt, Susanne (2001): Ethnic minority groups and strategies in the housing market in Oslo. *European Journal of Housing Policy* 1: 3, pp. 337–355.
- Tiilikainen, Marja (2003): Arjen islam: Somalinaisten elämää Suomessa. Vastapaino, Tampere.
- Tilastokeskus (2008): Asuntokuntatilastoja 2008. Helsinki.
- Tilastokeskus (2011). Väestörakennetilastoja 2010. Helsinki. 15.5.2011. URL: www.tilastokeskus.fi
- Tomlins, Richard (1997). Officer discretion and minority ethnic housing provision. *Netherlands Journal of Housing and the Built Environment* 12: 2, pp. 179–197.
- Työministeriö (1998): Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla. Työhallinnon julkaisu nro 215. Helsinki.
- Tönnies, Ferdinand (1955): Community and association. Routledge & Kegan Paul Ltd., London.
- Van der Laan Bouma-Doff, Wenda (2007): Involuntary isolation: Ethnic preferences and residential segregation. *Journal of Urban Affairs* 29: 3, pp. 289–309.
- Varady, David & Schulman, Harry (2007): Social disorders in the early stages of public housing decline: A Helsinki case study. *Housing Studies* 22: 3, pp. 313–332.
- Vihavainen, Rosa (2009): Homeowners' associations in Russia after the 2005 Housing Reform. Aleksanteri-instituutti, Helsinki.
- Vilkama, Katja (2010): Kaupungin laidalla. Kantaväestön ja maahanmuuttajien alueellinen eriytyminen Helsingissä. *Terra* 122: 4, s. 183–200.
- Virtanen, Hanna (2007): Monietnistyvät lähiöt – suomalaisten asuinalueiden etninen erilaistumiskehitys ja siihen vaikuttavat tekijät. *Yhdyskuntasuunnittelu* 45: 3, s. 6–19.
- Wacquant, Lööc (1993): Urban outcasts: Stigma and division in the black American ghetto and French urban periphery. *International Journal of Urban and Regional Research* 17: 3, pp. 366–383.
- Wilson, Wiliam (1987). The truly disadvantaged: The University of Chicago Press, Chicago.
- Wirth, Louis (1938). Urbanism as a way of life: *The American Journal of Sociology* 44: 1, pp. 1–24.
- Zelinsky, Wilbur & Lee, Barrett (1998): Heterolocalism: An alternative model of the sociospatial behaviour of immigrant ethnic communities. *International Journal of Population Geography* 4: 4, pp. 281–298.
- Özüekren, Süle & van Kempen, Ronald (2003): Special issue editor's introduction: dynamics and diversity: Housing careers and segregation of minority ethnic groups. *Housing, Theory and Society* 20: 4, pp. 162–171.
- Özüekren, Süle & Ergoz-Kaharan, Enzo (2010). Housing experiences of Turkish (Im)migrants in Berlin and Istanbul: Internal differentiation and segregation. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36: 2, pp. 355–372.